

Жыцце працягваецца

Якая сітуацыя ў найбольш забруджаных рэгіёнах?

Хойніцкі раён адносіцца да ліку найбольш пацярпелых ад аварыі на Чарнобыльскай АЭС. Адсюль было эвакуавана больш чым 20 тысяч жыхароў. У выніку колькасць насельніцтва за постчарнобыльскі перыяд скарацілася амаль удвая. Прычым вяскоўцаў паменшала больш, чым гараджан. На тэрыторыі Хойніцкага раёна зніклі 49 населеных пунктаў, 10 навучальных устаноў, 20 медыцынскіх і культурна-асветніцкіх, 5 будаўнічых арганізацый, 78 гандлёвых і 40 прадпрыемстваў бытавога абслугоўвання. Няма 6 сельскіх Саветаў, ліквідаваны 7 сельгаспрадпрыемстваў, кормазавод "Майдан". Гэта не толькі лічбы статыстыкі, за кожным з такіх фактаў — лёс дзясяткаў тысяч людзей, якія перажылі, напэўна, самы трагічны час у сваім лёсе. Ці акрыяў Хойніцкі край пасля чарнобыльскай бяды, якія змены тут адбыліся? Гэта я і паспрабаваў высветліць падчас прэс-туру, які быў наладжаны Беларуска-Расійска-беларускага інфармацыйнага цэнтра па праблемах наступстваў катастрофы на Чарнобыльскай АЭС.

Прапанова на эксперт

Па зразумелых прычынах Хойніцкі раён датацыйны — 76 працэнтаў складае бюджэтная падтрымка. Але такая сітуацыя ніколі не абазначае, што тут сядзяць склаўшы рукі і чакаюць дзяржаўнай дапамогі. Зразумела, умовы ў параўнанні з чыстымі рэгіёнамі няроўныя, аднак пры гаспадарскім падыходзе можна дасягнуць многага. Пасля аварыі на

ЧАЭС з сельскагаспадарчага абароту было выведзена амаль 32 тысячы гектараў, 88,1 тыс га перададзена Палескаму дзяржаўнаму радыяцыйна-экалагічнаму запаведніку. Для выкарыстання засталася 39 тыс. га палеткаў. Гэтыя плошчы маюць шчыльнасць забруджвання цэзіем-137 вышэй за 1 кюры на кв. кіламетр. Вялікая колькасць зямель адначасова забруджана і стронцыем-90. Ці магчыма ў такіх умовах гаспадарыць? Аказваецца, можна наладзіць паспяховую, эфектыўную вытворчасць.

— У 2007 годзе была завершана пераспецыялізацыя сельскагаспадарчых прадпрыемстваў, усе гаспадаркі зарыентаваны на выпуск рэнтабельнай прадукцыі, — заўважае старшыня Хойніцкага райвыканкама Аляксандр Бічан. — Імкнёмся выйсці на якасна новы ўзровень вытворчасці, прымяняць самыя сучасныя тэхналогіі. Аргапрамысловы комплекс аснашчаны добраай тэхнікай, вядзецца будаўніцтва жывёлагадоўчых аб'ектаў.

Цікавы факт: усе 8 сельгаспрадпрыемстваў раёна працуюць без страт. Найбольшую рэнтабельнасць сярод відаў дзейнасці мае вырошчванне гародніны і збожжа. Выгодна займацца і малаком. Як заўважаюць спецыялісты, на працягу апошніх гадоў збожжа і бульба, якія вырошчваліся гаспадаркамі раёна, адпавядалі патрабаванням рэспубліканскіх нарматываў па ўтрыманні цэзію-137. Адметна, што па малаку нормы тут значна больш жорсткія, чым увогуле па Беларусі. Між тым сельгаспрадпрыемствы актыўна развіваюць менавіта вытворчасць малака. Куды ж рэалізуюць такую сыравіну?

Аказваецца, са збытам ніякіх праблем не ўзнікае — перапрацоўкай займаюцца на мясцовым прадпрыемстве "Палескія сыры". Завод быў пабудаваны ў 1984 годзе (дарэчы, гэта была апошняя вытворчасць такога тыпу, што была запушчана на тэрыторыі СССР) і паспяхова працаваў. Пасля аварыі на Чарнобыльскай АЭС поўнасцю быў спынены цэх па вытворчасці сыру, а ў 1991-м — вытворчасці аб'ястлушчанага малака. Здавалася, што перспектывы ў такой вытворчасці не надта багата. Аднак, на шчасце, песімістычныя прагнозы не спраўдзіліся. У пачатку 1990-х гадоў пераарыентаваліся на вытворчасць казеіну, які і дасюль карыстаецца вялікім попытам за мяжой.

— Малако, якое паступае ад гаспадарак Хойніцкага і Брагінскага раёнаў, выкарыстоўваецца толькі для вытворчасці масла і тэхнічнага казеіну, — адзначае дырэктар прадпрыемства "Палескія сыры" Галіна Бондар. — Такім чынам з сыравіны, якая мае перавышэнне па ўтрыманні стронцыю, удаецца атрымаваць чыстую прадукцыю. Кантроль у нас

вельмі жорсткі. Пра якасць прадукцыі яскрава сведчыць той факт, што 80 працэнтаў яе рэалізуецца на экспарт. Пастаўкі адбываюцца ў Польшчу, Германію, ва Украіну, у Расію, Кыргызстан. Актыўна асвойваем і беларускі рынак. Так што прадукцыя на складзе не залежваецца.

Цудадзейныя дабаўкі

З кастрычніка 2007 года на прадпрыемстве "Палескія сыры" выконваецца пілотны праект у межах саюзнай праграмы. Яго мэта — укараненне новых тэхналагічных працэсаў вытворчасці. Летась уведзена ў дзеянне новая лінія па вырабе і ўпакоўцы плаўленых сыроў. Пашырэнне вытворчасці — гэта і навінкі ў асартыменце (а, значыць, павелічэнне канкурэнтаздольнасці), і новыя працоўныя месцы, што для сельскагаспадарчага раёна надзвычай актуальна. Летась на "Палескія сыры" ўладкаваліся 15 маладых спецыялістаў, а сёлета чакаюць яшчэ 8.

Саюзныя праграмы толькі ўзгаданым праектам не абмяжоўваюцца. На мясцовым хлебазаводзе з дапамогай інстытутаў радыёбіялогіі, а таксама агульнай і арганічнай хіміі арганізавана вытворчасць прадукцыі з павышанай харчовай каштоўнасцю і прафілактычнай накіраванасцю. Для насельніцтва забруджаных тэрыторый гэты напрамак асабліва актуальны. Дарэчы, прадукцыя хлебазавода ў першую чаргу рэалізуецца спажывцам Хойніцкага і Брагінскага раёнаў. Штодзённы асартымент складае да 40 найменняў.

— Больш чым 60 працэнтаў хлебабулачных вырабаў — лячэбна-прафілактычныя, — адзначае намеснік дырэктара падраздзялення "Каапрам" Хойніцкага райспажывтаварыства Таццяна Грамовіч. — Выпускаецца 7 найменняў з ёдаказеінам для прафілактыкі ёднай недастатковасці. Тры найменні з бетавітану — гэта эфектыўны прафілактычны сродак супраць анкалагічных і сардэчна-сасудзістых захворванняў. Ахоўвае арганізм ад уздзеяння радыяцыі і ўмацоўвае імунную сістэму.

Сярод цікавых напрацовак — хлябец з марской капустай. Рэкамендаваны для лячэбна-прафілактычнага харчавання пры захворваннях шчытападобнай залозы, а таксама сардэчна-сасудзістай сістэмы. Вельмі карысны для прафілактыкі хваробаў страўнікава-кішачнага

тракта і перыстальтыкі страўніка хлеб з вотруб'ем. Як заўважыла Таццяна Грамовіч, прадукцыя штодзённага рацыёну павінна быць накіравана на ўмацаванне здароўя. Вельмі перспектыўны напрамак — выкарыстанне біялагічна актыўных дабавак, якія былі распрацаваны беларускімі навукоўцамі. На працягу 2007—2008 гадоў на Хойніцкім хлебазаводзе быў наладжаны выпуск вырабаў з прымяненнем дабавак "Дапінат-1" і "Дапінат-Селен". Сёлета таксама не абыдзецца без навінак — мяркуецца ўвесці ва ўжыванне яшчэ і "Дапінат-ёд". Спецыялісты сцвярджаюць: такія дабаўкі маюць двайную функцыю. Перш за ўсё яны ўзбагачаюць арганізм мінеральнымі інгрэдыентамі (сярод іх кальцый, фосфар, магній, жалеза, марганец, цынк, медзь, кобальт, селен, ёд і г.д.), а таксама спрыяе выяўленню радыенуклідаў і цяжкіх металаў (свінца, ртуці, кадмію). Вопыт хойніцкіх хлебапёкаў унікальны для Беларусі. Таму налета плануецца выпрацаваць метадычныя рэкамендацыі па асваенні прамысловага выпуску вырабаў з палепшаным мінеральным складам, каб тэхналогія атрымала шырокае распаўсюджанне.

Інтарэс для прыватніка

Калі "праблемнае" малако можна выкарыстаць пры вытворчасці масла і казеіну, то са збожжам цяжэй. Ва ўсіх гаспадарках раёна вырошчвалі зерне, прыдатнае на фураж і тэхнічныя мэты. Аднак і тут існуюць свае варыянты. Зерне пойдзе на выраб спірту, прычым прадукцыя на перапрацоўку будзе паступаць з трох найбольш забруджаных раёнаў — акрамя ўласна Хойніцкага яшчэ з Нараўлянскага, а таксама Брагінскага. На Стрэлічаўскім спіртзаводзе да 1 ліпеня будзе поўнасцю зманціравана абсталяванне і пачнецца выпуск спірту. Прычым з гаспадаркамі будуць разлічвацца як за харчовае збожжа, а не фураж. Такім чынам удасца палепшыць эканамічныя паказчыкі сельгаспрадпрыемстваў, ды і зерне не прападзе.

Комплекс ахоўных мераў прымяняецца як у грамадскім, так і прыватным сектары АПК. Для свойскай жывёлы ствараюцца культурныя пашы, выдзяляецца спецыяльны камбікорм. Кожны можа без цяжкасцяў праверыць прадукцыю з уласнага падворка. Асабліва трэба быць пільнымі з "дарамі лесу", сярод правяраных проб грыбоў і ягад нярэдка адзначалася

перавышэнне адпаведных нарматываў. Органамі дзяржаўнага санітарнага нагляду праводзяцца даследаванні на ўтрыманне ў прадуктах харчавання цэзія-137, а ў малаку і бульбе — адначасова і стронцыю-90.

Такі маніторынг паказвае, што праблема і дасюль застаецца даволі вострай. Вядома, што, да прыкладу, малако з'яўляецца адным з асноўных дозаўтваральных кампанентаў рацыёну жыхароў забруджаных тэрыторый. На жаль, узровень экалагічнай культуры насельніцтва пакуль застаецца даволі невысокім. Для таго, каб пэўным чынам выправіць сітуацыю, спецыялістамі Міжнароднага дзяржаўнага экалагічнага ўніверсітэта імя А.Д. Сахарава ў Гомельскай і Магілёўскай абласцях былі створаны 13 цэнтраў па праблемах радыяцыйнай бяспекі. Адна з такіх устаноў паспяхова працуе ў Хойніках. Тут ёсць усё неабходнае абсталяванне. Праз інтэрнэт цэнтр звязаны са школамі горада і раёна.

— Дзеці вучацца жыць на забруджанай тэрыторыі, — заўважае прарэктар па навуковай рабоце Міжнароднага дзяржаўнага экалагічнага ўніверсітэта імя А.Д. Сахарава Сяргей Мяльноў. — Такія веды надзвычай важныя і маюць прыкладное значэнне. Мы стварылі спецыяльны інтэрнэт-партал, дзе размяшчаецца ўся неабходная інфармацыя. Праз дзяцей мы навучаем і дарослых.

Хойніцкі раён — даволі цікавая тэрыторыя для інвестараў. Апроч дзяржаўных тут дзейнічае некалькі прыватных прадпрыемстваў. Адно з іх займаецца вытворчасцю паліўных брыкетаў з пілавіння. Сваю прадукцыю прыватнікі рэалізуюць у Швецыю, Германію, Галандыю. Яшчэ адна камерцыйная фірма робіць шклопакеты. У раёне зарэгістравана шэсць фермерскіх гаспадарак. Адметна, што адзін з "зямельных" прыватнікаў пераехаў сюды з Гомеля. Інтэрэс камерсантаў можна зразумець — яны маюць падатковыя льготы, а мясцовыя ўлады заўсёды ідуць насустрач ініцыятыўным людзям.

— Апошнім часам адзначаецца павелічэнне нараджальнасці і адначасова змяншэнне смяротнасці, — кажа Аляксандр Бічан. — Рэгіструецца даволі шмат шлюбаў. Упершыню пасля аварыі на ЧАЭС летась выдзелена 16 зямельных участкаў пад новае будаўніцтва. Сёлета будзе завершана

газифікацыя Хойнікаў. Усе пераўтварэнні адбываюцца ў інтарэсах людзей. Жыццё працягваецца...

Мікалай ЛІТВИНАЎ

Источник: Звезда.-2009.-25 крас.-С.3-5.